

Náboženské ideály mužství v rozporu: o Božích mužích a mužských eunuších

„Náboženství a pohlaví: gendrová demokracie v multireligiózní Evropě“

Nadace Heinricha Bölla, Berlín, 13. prosince 2007

Björn Krondorfer

St. Mary's College of Maryland, USA

Můj příspěvek se zabývá souvislostmi mezi pohlavím a náboženstvím. Jde tu o náboženskou imaginaci a o náboženské diskurzy, ne o církevní skutečnosti v zemích Evropské unie. Otázka praktické a politické využitelnosti tedy v tomto příspěvku není stěžejním cílem. Spíše by se mělo jednat o jakousi produktivní iritaci a přednastavené představy a názory o „náboženství“ a „pohlaví“ by se měly nepřímo otřást v základech. Nejde přeci jen o to podívat se skrze brýle gendrového výzkumu na *náboženství* jako předmět kritiky (přičemž o tradičním náboženství a církvi většinou převládá jednostranný obraz), také pojem *pohlaví* můžeme začít zkoumat z hlediska náboženství. Proto bych začal s náboženským fundamentalismem, který chce zdánlivě tradiční gendrové role upevňovat nebo obnovovat, a posléze bych chtěl pomocí příkladu z raného křesťanství ilustrovat celou škálu náboženských gendrových modelů. Pozornost je přitom nejvíce upřena na různé konstrukce či ideály mužství.

Fundamentalistická výzva

Sociální a ekonomické restrukturalizace a s ní spojené konflikty znejišťují heterosexuální muže a vyvolávají u nich protest proti skutečným a domnělým změnám mocenských poměrů a svrchovanosti určitých interpretací. Stále větší roli začíná hrát v tomto procesu náboženství – modernou již dříve pohřbené.

To může vést k vskutku pozoruhodným fenoménům, třeba k rozkolům uvnitř americké anglikánské církve (*Episcopal Church*). Jednotlivé americké komunity se oddělily od svých diecézí, aby se připojily k arcikonzervativním biskupům v Africe. Tito slíbili zachování

(nebo spíše znovuzavedení) patriarchálních hodnot, které mužům a ženám připisují tradiční role, a kážou monogamní heterosexuální život. Toto štěpení uvnitř anglikánské církve bylo zahájeno kvůli otázce, zda mohou být ženy a homosexuální muži vysvěceni na biskupy.

Jako v případě *Episkopální církve* zaměřují konzervativní a fundamentalistické komunity svou pozornost hlavně na religiózní vedení života. Teologicko-dogmatické rozdíly, jak je znají evropské církevní dějiny, je zajímaví jen velmi okrajově. Omezení se na praktickou stránku náboženského života – na „zákonný etický rigorismus“ (Riesebrodt) – je důležitým projevem fundamentalistických hnutí ve světě, jak v křesťanství, islámu, tak také v hinduismu i židovství. Proto se v americké odborné literatuře hovoří o *orthopraxi* místo o *orthodoxy* fundamentalistů: jde o „přímou (rovnou) praxi“ prožívané zbožnosti. Vytvářejí tak teocentrický obrázek světa (s výjimkou hinduismu), brání se pomocí nároku na totalitu proti převzetí sekulárního humanismu a hledají obnovu hodnot, na které se má nahlížet jako na věčně platné.

Celosvětové rozšíření náboženského fundamentalismu je odpovědí na znejistění a krizi, kterou u velké části obyvatel vyvolala moderna se svou sekularistickou vírou pokroku. Fundamentalismus je však třeba chápat i jako pokus o remaskulinizaci náboženství a repatriarchalizaci společnosti. I když jsou v rámci fundamentalistických hnutí vidět rozdíly, ohledně tématu gender se z velké míry shodnou, především co se týká vytlačování žen z veřejného společenského života. U fundamentalistických proudů v islámu, které můžeme velmi trefně nazvat jako *revivalism* (John Esposito), je možné velmi dobře ukázat zostřený výklad Sharia, především trestu v případě manželské nevěry. Stejně tak bychom mohli poukázat na lokální iniciativy národního náboženského hnutí Hindutva v Indii, které chce opět zavést *sati*, spalování vdov po zemřelých mužích (známý je například případ Roop Kanwar v Rajastanu v roce 1987). K extrémním příkladům bychom mohli přiřadit i americké křesťanské fundamentalisty (radikální elementy v rámci *Operation Rescue* nebo zástupce *Dominion Theology*), kteří třeba zapalují kliniky, kde se provádějí potraty, nebo kteří požadují kamenování homosexuálů a cizoložnic. Uvnitř fundamentalistických židovských proudů se v ultraortodoxních skupinách (*haredim*) velmi přísně rozlišuje mezi pohlavími, méně přísněji se pak toto rozlišování pojímá v aktivním náboženském izraelském hnutí

Gush-emunim. Je tedy patrné, že fundamentalismus nabízí ženám a mužům role, které jsou sice velebeny jako věčně platné a tradiční, které však představují jakousi obnovu. V americké angličtině na to existuje zvláštní pojem - *traditioning* (Richard Antoun) – aktivní odpověď na modernu s použitím fikce stabilního a svatého „zlatého věku“. Velmi pěkně toto popsala Saba Mahmood ve své studii o aktivní účasti žen v egyptském Muslim Brotherhood.

Fundamentalismus je skutečně výjimečně dynamické hnutí. Nejde o žádný náboženský tradicionalismus, nýbrž o dítě moderny, které je chápáno jako hnutí zaměřené proti sekularistickým myšlenkám pokroku. Víme, že kolem roku 1920 vznikaly na nejrůznějších místech zeměkoule náboženské protesty proti sekularismu. Ve Spojených státech – kde se pojem „fundamentalismus“ použil jako označení konzervativních nadkonfesních komunit – se protest zaměřil proti sekulárnímu humanismu, teorii evoluce a údajnému morálnímu úpadku. V islámu se k tomu připojil ještě boj proti přebírání západního stylu/ *westoxification* (z historického hlediska proti kolonialismu, z pohledu současného světa pak boj proti globalizaci), a v Indii vznikla myšlenka nábožensko-politicko-národní hegemonie hinduismu. Mezi lety 1920 a 1940, tedy ve stejné době jako v USA, formuloval Hassan-al-Banna v Egyptě a Sayyid Mawdudi v Pákistánu svůj protest, v Indii to pak byli hinduisté Savakar, Hedgewar a Golwakar. Bruce Lawrence, americký religionista, hovořil o tom, že hybná síla náboženského fundamentalismu vychází z tzv. „secondary male elite“, tedy ze strany mužů, kteří by díky svému vzdělání a třídnímu postavení mohli patřit k elitě, ale kteří ze sociálních a politických důvodů a také z důvodu jejich náboženského přesvědčení nehýbají mocenskými pákami moderní sekulární společnosti. Němec Martin Riesebrodt, působící ve Spojených státech, hovoří o „nové náboženské elitě proletaroidních intelektuálů“.

Obecně vzato můžeme u našich tří monoteistických náboženství pozorovat preferování „mužství“: jejich zakladatelé, proroci a mesiášové jsou všichni muži a tam, kde ženy hrály a hrají důležitou roli, jsou z hlediska dějin do značné míry opomíjeny a potlačeny.

V křesťanství je například z teologického a církevně organizačního hlediska důležité, že se Bůh při inkarnaci na Zemi vtělil do mužského těla – což se konkrétně odráží třeba v odůvodněních pro odmítání vysvěcení žen. Také v islámu je důležité, že prorok byl muž (i když Mohamedovi nebyly na rozdíl o Ježíše Krista nikdy přiřazovány božské vlastnosti nebo

božský charakter). *Revivalista* Mawdudi - který se nejprve vyjadřoval proti založení samostatného pákistánského národního státu, ale později přispěl k islamizaci tohoto státu - se například domnívá, že islámský vrchní státní představitel musí být muž.

Církevní krize moderny

Oproti představám tradicionalistů (jací jsou zastoupeni v současné době ve Vatikánu nebo saudoarabském vahabismu) a fundamentalistů nabízejí religiózní tradice velkou škálu genderových rolí a ideálů mužství. Člověk jen musí mít odvahu se na ně dívat a jako takové je také pojmenovat. Budu to demonstrovat níže pomocí příkladu z raně křesťanských dějin. Ale nejprve mi dovoluete několik slov k moderně.

Alternativní ideály mužství, které se vytvářely v křesťanství (například společenství mnichů, putující kazatelé, eunuši), byly na jedné straně z důvodu síly religiózní imaginace znovu a znovu prožívány, ale lidé se na ně také dívali s určitou dávkou skepse: religiózní autority je podezřívají z hereze a světské elity ze zženštění nebo dokonce skryté sodomie kvůli jejich homosociálním vazbám. S modernou vyšly vysloužilé, tradiční religiózní modely z módy, mimo jiné z toho důvodu, protože uznání, moc a pravomoc výkladu se stále více etablovala ve světském a ne v církevním rámci. Religiózní záležitosti se dostaly do privátní sféry. S probuzením národně státních myšlenek, koloniální expanzí a zdánlivě neudržitelným technickým pokrokem byly v Evropě stále více zapotřebí „mužské“ (tedy válečné, vlastenecké, hrdinské) ideály mužství. Religiózní zdůrazňování pocitů bylo vnímáno jako něco privátního, zchoulostivělého nebo dokonce neurotického (od Friedricha Nietzscheho až k americkému pragmatikovi Williamu Jamesovi).

Proto se v moderně začaly stále více objevovat pokusy o remaskulinizaci církevního života. „Kde jsou v církvi muži?“ je *moderní* otázkou. Aby udělaly domnělému páru veřejné mravnosti přítrž, sahají křesťanská mužská hnutí po válečných a vlasteneckých ctnostech (to se týká také anglických fenoménů jako *Muscular Christianity* nebo také „mužského apoštolátu“ založeného v roce 1910 a evangelické „mužské služby“ založené v roce 1915 v Německu). A to trvá dodnes: Ve Spojených státech existuje odnedávna křesťanské mužské

hnutí, které se nazývá *GodMen* (Boží muži) nebo *Men's Fraternity*. V tomto hnutí se setkávají muži, kteří stojí mimo církve, aby se osvobodili od balastu – jak říkají – „feminizované církevnosti“. „Tohle všechno slad'oučky a tyhle lepkavý věcičky nás drtí“, říká jeden farář z Tennessee. Muži chodí spolu hrát *paintball*, odjíždějí přes víkend do divoké přírody a nechávají si potvrzovat svou mužskost od suverénních charismatiků. Tito lidé tvrdí, že Ježíš, o kterém se káže v kostelech, je domestikovaný, zjemněný a odmužštěný, přičemž je to právě On, kdo se svým statným tělem očistil násilně chrám, nechal ustoupit poušť a preferoval tvrdý život na ulici. Kytice, držení se za ruku, křesťanské vrnění o lásce – jak se v tom má dobře cítit muž? Jak říkají, církevní poselství dneška směřuje k tomu, že Bůh stvořil muže pouze k tomu účelu, aby se z nich stali *nice guys*, tedy milí a slušní hoši. V roce 2005 zveřejnil například Paul Coughlin svou knihu s názvem: *No More Christian Nice Guy. When Being Nice--Instead of Good--Hurts Men, Women and Children*. Ale s tímhle je už konec. Křesťanský buditecký program je správně označován jako „přívětivý k testosteronu“ (tak s vyjádřil Rick Caldwell, ředitel *Men's Fraternity* založeného v roce 1990).

Moderní upomínka křesťanských mužských ctností – „zlatého věku“ jasných genderových přiřazení – je do velké míry založena na projekci. Vzniká z myšlenky, která je zároveň přáním, že v minulosti bylo „být mužem“ (a ženou) neproblematické. Přání, dopomoci takto maskulinnímu habitu jako za starých časů k jeho pravé křesťanské formě, je produktem historické fikce. Dává nám zapomenout, že „být mužem“ se – stejně jako celý gender – musí znovu a znovu nově konstituovat, a sice v komplikovaném prolínání historie a současnosti, ideální typické vize a sociální skutečnosti, represivní normy a rezistentního chování. Oproti fikci „zlatého věku“ ukazuje pohled na dějiny, že ideály mužskosti byly všechno jiné než nekomplikované. Pomocí jednoho případového příkladu bych u Vás rád vzbudil zvědavost, dozvědět se něco více o tomto křesťanském tradovaném inventáři.

Raně křesťanská výzva

Obecně řečeno vznikly již v raném křesťanství dvě vize o tom, jak lze nejlépe v reálném životě realizovat Ježíšovo a Pavlovo poselství. Jednak vzniklo usedlé hnutí, které chtělo pokračovat s patriarchální *oikonomií*, a proto zavedlo konzervativní pravidla pro soužití muže

a ženy, pána a otroka. Vedle toho však také existovalo asketické hnutí, které podle Ježíše a očekávání konce světa – tedy očekávání, že svět, jaký ho známe, může každou chvíli skončit – mělo daleko blížeji k experimentování. Byly vyzkoušeny a navrženy nové ideály mužství, jako mučedníci, muži žijící v celibátu, pouštní otcové, eunuchové, putující knězi (i ve skupinách, kde byla zastoupena obě pohlaví) nebo společenství mnichů. Ohledně tělesné disciplíny, které se dobrovolně podrobovali, se vytvořily nové mužské ctnosti jako pokora a skromnost.

Příklad:* V životě svatého Pavla z Théb ze čtvrtého století se v imaginárních představách církevního otce Jeronýma vyskytly následující erotické scény: místo utrpení na skřipci, je mladý mučedník v rozkvětu své mužskosti potrestán tím, že je veden do krásné zahrady, kde se musí položit na postel s měkkým peřím. Obklopen růžemi a liliemi je v teplém větru a za jemného šumění potůčku tekoucího poblíž spoutám girlandami, aby nemohl utéci. Jakoby odnikud se náhle objeví překrásná prostitutka a přisedne k němu. Jeroným popisuje, jak tato žena začíná mladíka laskat a objímat. A nezůstává u něžné přede hry: hladí jeho úd, který reaguje vzrušením. Pak se na něj položí. Mladý asketa, připoután k posteli, je v nebezpečí, že ztratí svou neposkvrněnost. Jako *miles Christi* (voják Kristův) by vydržel tělesné mučení, ale může vydržet sexuální svádění? Dokáže překonat vybuzený chtíč impotencí nebo vědomým ochabnutím svého údu? Když se ho žena snaží líbat, ukousne si mladík vlastní jazyk a plivne jí ho do obličeje.

V tomto příběhu jde o *legendu* a ne o historickou skutečnost. Ilustruje mnohovrstevnatým způsobem ideál mužství nově vydobyté křesťanské řeči těla. Na první pohled to vypadá, že tento text pouze potvrzuje obavu moderních *GodMen* před feminizací jejich prostředí: Mučení by tento mladík chtěl snášet raději než být takto vydán napospas sexuálně aktivní ženě. Samozřejmě, že tento text je nepřátelský vůči ženám. Postava ženy v rajské zahradě je Eva, svůdkyně, lehká žena; nemá vlastní subjektivitu. Do jisté míry je tento text také nepřátelský vůči tělu/tělesnosti. Mladý asketa může vnímaný chtíč kontrolovat pouze přes bolest očividného seabemrzačení.

Avšak tím ještě není obsah tohoto textu vyčerpán. Církevní otec Jeroným *svádí* své čtenáře

tím, že je *unáší* do světa soft-porna, aby je na konci *převvedl* k překvapujícímu zvratu. Mladý asketa dostane svůj chtíč pod kontrolu bolestí; fantazie (mužského) čtenáře je obrazem krvavého jazyka rázem přivedena ke střízlivosti.

Asketický mučedník je sexuálně potentní, ale „nevinný“. Chápe sexuální řeč svého těla. Je možné ho svádět, ale on nesmí svádění podlehnout, protože by jinak ztratil svou mužskost. Kdyby se poddal své sexuální chuti, pak by mu rozhodně nesloužila jako důkaz jeho mužskosti, ale jako ztráta jeho celibátního ideálu mužství. Když je spoután, nemůže se své ochotě být sveden bránit ani slovy. Proto plive do tváře svádění instrument své schopnosti řeči: svůj jazyk.

Psychoanalyticky by se tento příběh mohl interpretovat jako sebekastrace: Mladík v rajske zahradě rozkoše se v aktu oidipovské nebo narcistické destruktivity sám zbavuje mužství. Ztrácí jazyk jako symbol své potence. Avšak vlastně to není pravda, protože tento mladý asketa se nekastroval, místo toho se však dvojnásobně zbavil svého mužství: zaprvé, protože i přes své vzrušení brání sexuálnímu aktu, zadruhé, protože ničí svou schopnost řeči, a tím již nemůže vykonávat své poslání. Jako kněz nebo misionář je umlčen; již mu může posloužit pouze jeho tělo. Tímto dvojnásobným zbavením se svého mužství (odmítnutá sexualita/zničená schopnost mluvit) však neztrácí svou mužskost, ale získává ji. To je vlastní pointa tohoto textu.

Jeronýmův mladík, který se zbavuje svého mužství, ale nekastruje se, má svou záhadností blízko jiným latinským církevním otcům, kteří anatomickou kastraci jednomyslně odsuzují. Argumentují *proti* fyzickému, ale *pro* symbolické eunušství. Kultovně-sakrální pozice eunucha v helénismu se díky církevním otcům stala duchovní metaforou. Celibátní Kristus byl metaforicky eunuchem, ale anatomicky zůstal mužem. Odmítnutím skutečného eunušství se církevní otcové řídili římským zákonem, který v impériu kastraci zakazoval. Některé patristické texty však svědčí o tom, že jednotliví křesťané ze sebe přes tento konsenzus nechávali dobrovolně dělat eunuchy. Pro nebeské království se „sami vykleštili“ (Mt 19,12). Co přesně tyto křesťany motivovalo k těmto drastickým tělesným zásahům, lze historicky rekonstruovat jen stěží, protože v textech církevních otců se k tomu vlastními slovy

nevyjadřují. Je možné, že byla tato kultovní sakralita a ambivalentní pohlavní identita eunuchů atraktivní. Také je myslitelné, že si tito muži anatomickým zásahem chtěli vyřešit problém sexuality. Chtěli se přemístit zpět do stavu nevinnosti, možná až do rajske androgynity před spáchání prvotního hříchu, nebo si přáli obnovení existence původního člověka, podobajícího se andělu.

Ať již je to jakkoli, eunuch překročil tělesné hranice mužství a poukázal tím na možnost transcendence biologického těla a osvobození se ze zajetí sexuálního pudu. A tak nebyl Jeronýmův vyfantazírovaný mladík jen voják Kristův, který pomocí mužské ctnosti vydrží každou bolest (očekávané mučení/vykousnutý jazyk), ale také mužský eunuch, který umí odolat svému sexuálnímu vzrušení, které signalizuje jeho tělo, bez toho, aniž by se musel kastrovat.

Takový muž je pro partnerství se ženami nepoužitelný. Ať už jako milenec, manžel nebo otec rodiny, neumí plnit tyto normované role. Také není žádný cowboy, žádný cizinecký legionář a žádný konzument viagry. Pokud by Jeronýmova legenda mělo něco říci naší postmoderní současnosti, pak možná následující: Aby mohl člověk uniknout své falické jednodimenzionalitě mužského těla, musí si někdy vykousnout svůj vlastní jazyk, oloupit se tak o svou vlastní, naučenou řeč. Teprve touto ztrátou je možné mužskou identitu prožívat zcela jinak a nově.

Americkým *GodMen* by se nelíbilo nic z toho, co jsem Vám právě představil. Oni používají drsnou mužskou řeč: nadávky a kletby, drsné vtipy a tzv. *no-nonsense* dikci. Jejich misijní horlivost nasměřovaná k mužské kultuře přátelské k testosteronu, která si myslí, že ví, kdo jsou muži „skutečně“, je založena na strachu, že muži jsou v naší údajně feminizované kultuře současnosti připraveni o svou skutečnou povahu. Člověk by si mohl myslet, že *GodMen* jsou *milites Christi* (vojáci Kristovi) 21. století. Se svou orientací na sebe jsou však spíše patriarchálně-křesťanskou údernou skupinou, která zůstává připsána postmoderní kultuře svépomoci a nalézání vlastního já.

Někteří jejich raně křesťanských předchůdci naopak svědčí o tom, jak hodně vyžaduje pokus o

získání transcendece připravenost zabývat se svými vlastními hranicemi. Jejich vize mužského života jsou zvláště sekulárním mužům cizí, nepohodlné a hrozivé a nesouhlasí ani s jejich fundamentalistickými modely *family values*. Tyto texty také demonstrují, kolik práce by na sobě muž musel vykonat, aby prorazil normativní očekávání rolí. Legenda církevního otce Jeronýma může být vnímána jako smělý návrh komplikované, alternativní a teologizované erotiky Boží blízkosti. I takto pošramocené konstrukce mužství je možné v náboženství najít – takové, které stojí mimo tradicionalistické zúžení a mimo fundamentalistické přijetí.

Dodatek

Po ukončení mé přednášky byla z publika vznesena oprávněná otázka, co je na představených modelech emancipační. Moje interpretace této legendy nemá, jak jsem již na začátku naznačil, žádnou ryze praktickou využitelnost. Spíše by měla podnítit k tomu, abychom religiózní imaginaci o debatě o pohlavích dali větší prostor, než tomu je ve veřejných diskusích o religiózních fundamentalistech a lidové církvi, která s nachází před krizí. Přesto mi dovoluete naznačit odpověď:

- Zprv, fundamentalistický protest proti moderně neobsahuje nic emancipačního ve smyslu *gender mainstreamingu* a generové spravedlnosti, ale jako dynamické hnutí experimentuje také fundamentalismus s genderem, ať již je to tak nazýváno samotnými fundamentalisty nebo jejich protivníky. Lidová církev má zase problémy odpovědět na otázku ptající se po chybějících mužích v církvi, protože současná církevní realita je sama výrazem krize religiózního života v moderně.
- Tato pozorování za sebou, zadruhé, zanechávají lehce hořkou, pesimistickou příchut', zvláště pokud trváme na světonázoru zaměřeném na pokrok. My však žijeme v historické chvíli, která by se mohla nazvat jako „chvíle bez utopií“. Po ideologickém věku 20. století tu momentálně chybějí společenské utopie, nechybějí tu však religiózní vize fundamentalistického rázu, které představují jakousi náhradu utopií. Liberálně demokratické systémy naopak pracují se směrnicemi, přístupy, kroky, indikátory směru, spravovanými sny, byrokraciemi – zda tím dokážou utlumit

obavy a rozdmýchat naděje, dnes zůstává nezodpovězenou otázkou. Proto není možné v debatě o náboženství a mužské pohlavnosti očekávat žádné velké skoky. Ještě tu existuje časová nesoučasnost mezi muži a ženami ohledně uvědomění si specifčnosti vlastního pohlaví. Proto navrhuji „politiku malých kroků“.

- K těmto malým krokům patří – za třetí – moje interpretace Jeronýmovy legendy. V tomto textu se udál akt dobrovolné „destrukce řeči“ muže. Podnět a legitimizace k tomuto činu (svedení sexualizovanou postavou ženy) nejsou z dnešního pohledu udržitelné. V tomto aktu připravení se o vlastní řeč spočívá i kousek emancipační metaforiky: Aby se člověk mohl spatřovat jako muž vlastní krize, nesmí ihned bez sečkáni nabízet návrhy řešení. Nesmíme se tedy chovat tak, jako bychom už věděli, kam nás cesta vede, nebo jako by už jen platilo, dát se strategicky cestou napříč džunglí akumulovaných konstrukcí pohlaví a s tím spojenými zmatky. Budeme-li vyplivnutý jazyk chápat metaforicky jako určité zastavení a zklidnění, mohlo by to znamenat malý pokrok na cestě porozumění mezi pohlavími.
- Za čtvrté bych chtěl poukázat na to, že inkarnační myšlenka v křesťanství odporuje jednoduchému dualismu. Raně křesťanský asketa poznal novou řeč *těla*; tělo pro něj bylo důležité jako nástroj zkušenosti. To platilo také pro ženy v raném křesťanství, jimž zůstala otevřená cesta asketické zdrženlivosti a poušť pro ně byla rovněž duchovním místem, i když jim bylo z důvodu inkarnace Boha v muže do cesty házeno více klacků. Při sladování těla a ducha by se mohli právě muži sami prozkoumávat a učit se, jak silně jsou společensky normované a religiózní univerzalizované hodnoty založené na kontextuálních specifických zkušenostech mužů.

* Tato verze legendy je zpracována podrobněji v mém příspěvku „Eunuchové nebo viagra“, který se objeví v knize *Theologie und Geschlecht. Dialoge querbeet (Teologie a pohlaví. Dialogy bez cíle)* (vyd. Heike Walz a David Plüss, 2008).

Pro vznik tohoto příspěvku bylo použito následujících zdrojů:

- Antoun, Richard, *Understanding Fundamentalism. Christian, Islamic, and Jewish Movements (Pochopení fundamentalismu. Křesťanská, islámská a židovská hnutí)*, 2001
- Boyd, Stephen, et al. (vyd.), *Redeeming Men. Religion and Masculinity (Osvobození mužů. Náboženství a maskulinita)*, 1996
- Brown, Peter, *The Body and Society. Men, Women, and Sexual Renunciation in Early Christianity (Tělo a společnost. Muži, ženy a sexuální sebezapření v raném křesťanství)*, 1988
- Burrus, Virginia, *The Sex Lives of Saints. An Erotics of Ancient Hagiography (Sexuální život svatých. Erotika starodávné hagiografie)*, 2004
- Esposito, John, *The Islamic Threat. Myth or Reality? (Islámská hrozba. Mýtus nebo realita?)* (3. vydání), 1999
- Gmein, Gisbert Jörg und Hartmut Redmer, *Islamischer Fundamentalismus (Islámský fundamentalismus)*, 2005
- Hall, Donald (vyd.), *Muscular Christianity. Embodying the Victorian Age (Dělné křesťanství)*, 1994
- Hawley, John Stratton (vyd.), *Fundamentalism and Gender (Fundamentalismus a gender)*, 1994
- Juergensmeyer, Mark, *Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence (Teror v duchu Boha. Globální vzestup religiózního násilí)*, 2001
- Krondorfer, Björn (Hg.), *Men's Bodies, Men's Gods. Male Identities in a (Post-) Christian Culture (Těla mužů, Bohové mužů. Mužské identity v (post)křesťanské kultuře)*, 1996
- Krondorfer, Björn, „Men and Christianity“, *International Encyclopedia of Men and Masculinities („Muži a křesťanství“)*, *Mezinárodní encyklopedie mužů a mužství*, 2007
- Krondorfer, Björn und Philip Culbertson, „Men Studies in Religion“, *Encyclopedia of Religion („Mužská studia v náboženství“)*, *Encyklopedie náboženství* (2. vydání),

2004

- Kuefler, Mathew, *The Manly Eunuch. Masculinity, Gender Ambiguity and Christian Ideology in Late Antiquity* (*Mužný eunuch. Mužství, genderová nejasnost a křesťanská ideologie v pozdním starověku*), 2001
- Landau, David, *Piety and Power. The World of Jewish Fundamentalism* (*Zbožnost a síla. Svět židovského fundamentalismu*), 1996
- Lawrence, Bruce, *Defenders of God. The Fundamentalist Revolt against the Modern Age* (*Obhájci Boha. Fundamentalistická revolta proti moderní době*), 1995
- Mahmood, Saba, *Politics of Piety. The Islamic Revival and the Feminist Subject* (*Politika zbožnosti. Islámské obrození a feministický subjekt*), 2005
- Marty, Martin und Scott Appleby (Hg.), *Fundamentalisms Observed* (*Pozorovaný fundamentalismus*), 1991
- Mosse, George, *The Image of Man. The Creation of Modern Masculinity* (*Image muže. Stvoření moderního mužství*), 1996
- Ringrose, Kathryn, *The Perfect Servant. Eunuchs and the Social Construction of Gender in Byzantium* (*Perfektní sluha. Eunuchové a sociální konstrukce genderu v Byzanci*), 2003
- Six, Clemens, Martin Riesebrodt und Siegfried Haas (vyd.), *Religiöser Fundamentalismus. Vom Kolonialismus zur Globalisierung* (*Náboženský fundamentalismus. Od kolonializmu ke globalizaci*), 2005
- Waddell, Helen (vyd.), *The Desert Fathers* (*Pouštní otcové*), 1998
- White, Carolinne (vyd.), *Early Christian Lives* (*Životy raných křesťanů*), 1998

**Náboženské ideály mužství v rozporu:
O Božích mužích a mužských eunuších**

„Náboženství a pohlaví: generová demokracie v multireligiózní Evropě“
Nadace Heinricha Bulla, Berlín, 13. prosince 2007

Prof. Dr. Björn Krondorfer
Professor of Religious Studies, USA
bhkrondorfer@smcm.edu

- Global social and economic changes have led to uncertainties among heterosexual men
- Religion, already declared dead in modernity, assumes an increasingly important role in the protest of men against perceived threats to their identity
- This is reflected in the extraordinary dynamism of global religious fundamentalisms
- Fighting against secularism, the fundamentalist phenomenon can also be seen as a re-masculinization of religion and re-patriarchization of society
- Fundamentalist movements are run by a „secondary male elite“ (Bruce Lawrence) or “new religious elite of proletaroid intellectuals“ (Martin Riesebrodt)
- Religious traditions offer a broader spectrum of ideals of masculinity than acknowledged by religious traditionalists and fundamentalists
- Example: The vita of St. Paul of Thebes (a hagiography by Jerome of the 4th century)
 - An uncanny ideal of masculinity
 - A double emasculation and the „manly“ eunuch
- What does a hagiography of late antiquity have to say to a postmodern audience

**Náboženské ideály mužství v rozporu:
O Božích mužích a mužských eunuších**

„Náboženství a pohlaví: generová demokracie v multireligiózní Evropě“
Nadace Heinricha Bulla, Berlín, 13. prosince 2007

Prof. Dr. Björn Krondorfer
Professor of Religious Studies, USA
bhkrondorfer@smcm.edu

- Globální sociální a ekonomické strukturní změny vedou k nejistotě heterosexuálních mužských identit.
- V protestu mužů přebírá náboženství – modernou již prohlášené za mrtvé – stále důležitější roli.
- To se odráží v mimořádně dynamických hnutích globálního náboženského fundamentalismu.
- V boji proti sekularismu usiluje fundamentalismus o remaskulinizaci náboženství/repatriarchalizaci společnosti.
- Fundamentalismus je podporován tzv. „secondary male elite“ (B. Lawrence), tedy „novou náboženskou elitou proletaroidních intelektuálů“ (M. Riesebrodt).
- Náboženské tradice nabízejí větší škálu ideálů mužství, než si tradicionalisti a fundamentalisti chtějí přiznat.

- Příklad: Život svatého Pavla z Théb (legenda o světcích ze 4. století od církevního Otce Jeronýma)
 - „hrozivý“ ideál mužství
 - dvojitá kastrace a „mužský“ eunuch
- Může pozdně antická legenda o světcích oslovit postmoderní současnost?

